

R e g i s t r a t i e k a m e r

De minister van Justitie

's-Gravenhage, 17 februari 2000
Ons kenmerk z1999-1201-02
Onderwerp Ontwerpbesluit DNA-onderzoek in strafzaken

Bij brief van 16 december 1999 legde u het ontwerp-Besluit DNA-onderzoek in strafzaken ter advisering aan de Registratiekamer voor. Zij heeft het ontwerpbesluit bezien in samenhang met het voorliggende wetsvoorstel houdende wijziging van de regeling van het DNA-onderzoek in strafzaken.

De voorgestelde wijziging van de regeling van het DNA-onderzoek in strafzaken omvat onder andere een belangrijke uitbreiding van de groep verdachten en veroordeelden die kunnen worden gedwongen om aan een DNA-onderzoek mee te werken. Daarnaast worden de mogelijkheden voor het verkrijgen van bewijsmateriaal ten behoeve van DNA-onderzoek steeds ruimer, ten gevolge van zowel de beschikking van de Hoge Raad van 29 juni 1999 als de voortschrijdende verfijning van de onderzoeksmethoden. Gelet op onder andere de motie Nicolai c.s. (26 800 VI, nr. 27) en uw voornemen om van reeds veroordeelden alsnog DNA-profielen aan de DNA-databank in strafzaken toe te voegen, kan bovendien gesteld worden dat het accent van het onderzoek verschuift van de waarheidsvinding in een concreet onderzoek naar een gebruik van DNA-profielen analoog aan dat van vingerafdrukken.

In de komende jaren is als gevolg van deze ontwikkelingen een belangrijke uitbreiding van het gebruik van DNA-onderzoek in strafzaken te verwachten. De Registratiekamer onderschrijft dan ook van harte uw visie dat, mede gelet op de aard van de verwerkte gegevens, het DNA-onderzoek in strafzaken met strikte waarborgen omkleed dient te zijn: het uitgangspunt is om tot een in alle opzichten sluitende regeling te komen.

Uw brief 5000273/99/6 van 16 dec. 1999

Bijlagen

Contactpersoon mr. E. Bool-Houwen

Doorkiesnummer 070-3811335

Prins Clauslaan 20

Postbus 93374

2509 AJ 's-Gravenhage

Tel. 070-3811300

Fax 070-3811301

Datum 17 februari 2000

Ons kenmerk z1999-1201-02

Blad 2

Een belangrijk punt in dit kader is de toepasselijkheid van de toekomstige wetgeving ter bescherming van persoonsgegevens, met name de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp).

De Registratiekamer beoordeelt de voorliggende ontwerpen van wet en besluit met name op grond van de Wbp en plaatst in het licht daarvan een aantal opmerkingen, die voor wat betreft de onderdelen 2 t/m 5 tot aanpassing van de ontwerpregelingen aanleiding geven en voor wat betreft onderdeel 6 tot het aanvullen van de toelichting:

1. de juridische status van celmateriaal;
2. de inperking van het begrip DNA-profiel;
3. de bewaartermijn van het celmateriaal;
4. de opname van grondslagen voor alle voorkomende verwerkingen in de regeling;
5. de verstrekkingen aan de politie uit de DNA-databank en uit het centrale register;
6. de verwijdering van het DNA-profiel.

Ad 1) Status celmateriaal

De vraag of celmateriaal als persoonsgegeven beschouwd dient te worden is in zijn algemeenheid moeilijk te beantwoorden. Hiervoor geldt ingevolge zowel de huidige Wet persoonsregistraties als de Wbp als vorm dat het celmateriaal een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon betreft. Dat celmateriaal op een persoon betrekking heeft is evident. In dit celmateriaal liggen immers alle erfelijke eigenschappen van een individu besloten. De vraag van de identificeerbaarheid is in het algemeen niet zomaar te beantwoorden. Gezien de vereiste specialistische technieken om uit het celmateriaal op een persoon herleidbare gegevens af te leiden is niet zonder meer sprake van beschikbaarheid van deze gegevens.

Aangezien het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) nu echter bij uitstek over de apparatuur beschikt om uit celmateriaal persoonsgegevens, namelijk DNA-profielen, af te leiden dient celmateriaal onder de hoede van het NFI als persoonsgegeven beschouwd te worden. In het vervolg hiervan ligt de vraag of celmateriaal ook valt onder het bijzondere beschermingsregime dat ingevolge met name onder artikel 21 van de Wbp geldt voor bijzondere gegevens. Ook hiervoor is van belang of het betreffende gegeven in relatie tot de voor de verwerking van dit gegeven verantwoordelijke als zodanig is aan te merken. Hiervoor dient te worden gelet op de mogelijkheden die de verantwoordelijke, i.c. het NFI, ter beschikking staan. Deze zijn nu beperkt. Het uit het

Datum 17 februari 2000

Ons kenmerk z1999-1201-02

Blad 3

celmateriaal afleiden van erfelijke eigenschappen behoort hier niet toe. Nu het NFI - thans - echter niet beschikt over andere mogelijkheden dan DNA-profilering om de in het celmateriaal opgeslagen informatie te ontsluiten, zou gesteld kunnen worden dat celmateriaal niet als gevoelige gegevens is aan te merken zo lang het in het bezit van het NFI is en niet aan derden ter beschikking wordt gesteld. Het besluit voorziet echter ook in de mogelijkheid om het DNA-onderzoek door andere laboratoria dan het NFI uit te laten voeren, die mogelijk wel beschikken over de benodigde apparatuur.

Gelet hierop en op de snelle ontwikkelingen in de mogelijkheden van ontsluiting van in het celmateriaal opgesloten genetische informatie is er reeds thans voldoende aanleiding om ervan uit te gaan dat celmateriaal dezelfde bescherming verdient als erfelijke persoonsgegevens. In dat geval is artikel 21, lid 4 Wbp van toepassing. Dit artikel luidt als volgt:

Persoonsgegevens betreffende erfelijke eigenschappen mogen slechts worden verwerkt voor zover deze verwerking plaatsvindt met betrekking tot de betrokkenen bij wie de betreffende gegevens zijn verkregen, tenzij:

- a. een zwaarwegend geneeskundig belang prevaleert of
 - b. de verwerking noodzakelijk is ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek of statistiek.
- In het geval als bedoeld onder b, is artikel 23, eerste lid, onder a, en tweede lid, van overeenkomstige toepassing.

Gelet op het bovenstaande is er alle reden om het gebruik van celmateriaal duidelijk te begrenzen. In onder andere de nota naar aanleiding van het verslag (Kamerstukken II, 26 271, nr. 6) heeft u ook al aangegeven hier een voorstander van te zijn:

- i) celmateriaal wordt alleen gebruikt voor het vervaardigen van DNA-profielen en niet voor andere doeleinden zoals het achterhalen van erfelijke eigenschappen of ziekten (p. 49);
- ii) ook in de toekomst zal celmateriaal worden afgenomen en bewaard met als enkel doel daarmee een DNA-profiel te vervaardigen (p. 52).

Datum 17 februari 2000

Ons kenmerk z1999-1201-02

Blad 4

Ad 2) Inperking DNA-profiel

De Registratiekamer heeft recentelijk een rapport uitgebracht over biometrische identificatie (R. Hes, T.F.M. Hooghiemstra en J.J. Borking. *At face value: On biometrical identification and privacy*, Achtergrondstudies en Verkenningen 15. Den Haag, september 1999). In dit rapport wordt beargumenteerd dat in de context van biometrische identificatie biometrische templates, zoals DNA-profielen, persoonsgegevens zijn. Van biometrische identificatie is sprake, indien het DNA-profiel gekoppeld kan worden aan een, al dan niet bekende, concrete persoon. Of DNA-profielen die persoonsgegevens zijn ook als bijzondere gegevens in de zin van de WBP beschouwd dienen te worden, hangt af van wat precies onder een DNA-profiel wordt verstaan. Nu deze term thans noch in de wet, noch in het besluit wordt gedefinieerd, is de status van het profiel niet duidelijk.

Als het profiel louter een template is dat – ook in de toekomst – niet als basis kan en – in uw hiervoor omschreven visie – mag dienen voor (feitelijke of voorspellende) informatie over persoonskenmerken dan valt het niet als bijzonder gegeven aan te merken. U heeft echter aangegeven dat dit in de huidige praktijk niet het geval is: “Het is evenwel niet uit te sluiten dat er in de toekomst correlaties zullen worden gevonden tussen een bepaald DNA-profiel en een erfelijke eigenschap.” (Nota naar aanleiding van het verslag, Kamerstukken II, 26 271, nr. 6, p. 26).

Een verdergaand gebruik van celmateriaal kan leiden tot een daderprofiel dat informatie bevat die voor het signalement van de betrokkene relevant is. In de praktijk is dit een groeiende mogelijkheid, waarvan echter in Nederland geen gebruik wordt gemaakt. Zoals in opmerking 1 reeds is aangegeven heeft u echter gesteld dat het niet de bedoeling is dat afgenomen celmateriaal hiervoor gebruikt wordt of zal worden. Het ligt dan in de rede om ook in de wet het toegestane gebruik uitdrukkelijk te omgrenzen door een hiertoe strekkende bepaling op te nemen. De definitiebepaling uit artikel 138a WSv leent zich hiervoor.

De Registratiekamer beveelt u voorts aan om dit selectieve gebruik niet alleen juridisch maar ook in technisch opzicht te verankeren. Het grote belang van de bescherming van genetisch materiaal, zoals dat ook door u tot uitdrukking is gebracht in artikel 21, lid 4 WBP, geeft hiertoe alle aanleiding.

Om dit te bereiken beveelt de Registratiekamer aan gebruik te maken van Privacy Enhancing Technologies (PET), meer in het bijzonder van onomkeerbare versleuteling.

Datum 17 februari 2000

Ons kenmerk z1999-1201-02

Blad 5

De Registratiekamer wijst er in dit verband op dat de Tweede Kamer tijdens de behandeling van de Wet bescherming persoonsgegevens een motie heeft aangenomen waarin de overheid wordt opgeroepen om het voortouw te nemen bij de inzet van PET bij de verwerking van persoonsgegevens (Kamerstukken II, 25 892, nr. 31).

De Registratiekamer beveelt u aan om:

- a) in artikel 138a WSV vast te leggen dat het DNA-profiel een zodanige vorm dient te hebben dat er geen erfelijke informatie of andere persoonskenmerken uit afgeleid kunnen worden;*
- b) het voorgeschreven gebruik van DNA-profielen te waarborgen door toepassing van PET.*

Ad 3) Bewaartermijn celmateriaal

De Wbp stelt in het algemeen als norm dat de verwerking van persoonsgegevens niet verder gaat dan noodzakelijk is voor de doeleinden waarvoor zij zijn verzameld (art. 10.1 Wbp). In dit licht is ook artikel 13 van belang dat tijdens de behandeling is aangevuld met de norm dat ook vanuit het oogpunt van beveiliging geen onnodige verwerking van persoonsgegevens mag plaatsvinden. Ook het bewaren van DNA-celmateriaal is als een verwerking hiervan aan te merken. Gelet op de bijzonder gevoelige aard hiervan is er alle aanleiding ook in dit opzicht het (verdergaand) gebruik hiervan te beperken tot hetgeen hoogst noodzakelijk is. Hiermee niet in overeenstemming is de slotzin van het eerste lid van artikel 13 van het ontwerpbesluit. Dit opent een ongelimiteerde mogelijkheid tot het bewaren van celmateriaal.

Het aantal gevallen waarin het bewaren van celmateriaal ook nadat het vonnis definitief is geworden nog van essentieel belang is, is gezien de betrouwbaarheid en de mogelijkheden van de huidige DNA-onderzoeksmethoden zeer beperkt. Het belang van de voorgestelde uitbreiding van de bewaartermijn van celmateriaal weegt naar het oordeel van de Registratiekamer dan ook niet op tegen het gerechtvaardigde privacybelang van de persoon van wie het celmateriaal afkomstig is, te meer daar het hier om zeer gevoelige gegevens gaat. Het celmateriaal zou derhalve vernietigd moeten worden zodra het vonnis in kracht van gewijsde is gegaan.

Uitzonderingen kunnen worden gemaakt voor concreet omschreven gevallen waarin het langer bewaren van het celmateriaal een aantoonbaar onderzoeksbelang dient. In die

Datum 17 februari 2000

Ons kenmerk z1999-1201-02

Blad 6

gevallen dient door de bevoegde autoriteiten een hiertoe strekkend bevel te worden gegeven.

Een belangrijk voorbeeld is het geval dat de hoeveelheid of de kwaliteit van het beschikbare spoormateriaal onvoldoende is om er met behulp van de huidige technieken een DNA-profiel uit af te leiden. In dat geval kan het spoormateriaal, en zonodig het ermee samenhangende referentiemateriaal, bewaard worden in afwachting van het beschikbaar komen van meer geavanceerde analysetechnieken.

De Registratiekamer beveelt u aan de mogelijkheden van het bewaren van celmateriaal na het vervaardigen van profielen te beperken tot door de bevoegde autoriteit te bepalen uitzonderingen en artikel 13, lid 1 van het besluit aan te passen.

Ad 4) Grondslag verwerkingen in de regeling

In de praktijk is de huidige regeling niet toereikend gebleken voor wat betreft de opslag van DNA-profielen van diverse betrokkenen, met name van vrijwillig meewerkenden en slachtoffers. Dit probleem lijkt onvoldoende onderkend te zijn. Zo mist de Registratiekamer in de voorliggende ontwerpregelingen de grondslag waarop en de toepassingen met betrekking tot welke het vrijwillig opnemen van het DNA-profiel van het nog levende slachtoffer in de DNA-databank mogelijk is. Ook de grondslag voor het opnemen van het DNA-profiel van een later overleden slachtoffer, met betrekking tot een zaak waar de dader nog onbekend is gevonden ontbreekt.

De Registratiekamer adviseert u om de grondslagen voor alle voorkomende verwerkingen op te nemen in de de regelingen.

Ad 5) Verstrekkingen aan politie

Artikel 15 van het ontwerpbesluit spreekt over verstrekkingen aan de politie uit de DNA-databank en het centrale register. In de toelichting op het besluit staat dat deze informatie gewoonlijk beperkt zal blijven tot het doen van de mededeling of het DNA-profiel van de desbetreffende verdachte is vastgelegd in de DNA-databank. Een verstrekking als bedoeld in de toelichting komt uit het centrale register. De noodzaak tot vertrekking aan de politie uit de DNA-databank blijkt echter nergens uit.

Datum 17 februari 2000

Ons kenmerk z1999-1201-02

Blad 7

De Registratiekamer beveelt u aan om de verstrekkingen aan de politie uit de DNA-databank te schrappen en die te beperken tot de mededeling of iemand in het register voorkomt.

Ad 6) Verwijdering DNA-profiel

In artikel 17 van het ontwerpbesluit wordt geregeld dat op het moment van vernietiging van het DNA-profiel van verdachten of veroordeelden ook het afschrift van het verslag van het onderzoek moet worden vernietigd. De Registratiekamer merkt op dat het oorspronkelijke verslag dan nog wel in de strafdossiers zit, en dat ook het hergebruik van hierin aanwezige informatie over het DNA-profiel dient te worden voorkomen. De meest zekere manier om dit te bereiken is om het DNA-profiel zelf als regel niet in het onderzoeksverslag op te laten nemen. Een vergelijking kan worden gemaakt met vingerafdrukken waarvan de weergave als regel ook niet in het verslag van de deskundige wordt opgenomen. Uit artikel 10 van het besluit volgt in lijn hiermee ook niet dat het DNA-profiel als zodanig van het verslag onderdeel dient uit te maken.

De Registratiekamer adviseert in de toelichting op artikel 10 van het besluit op te nemen dat het DNA-profiel als regel niet wordt opgenomen in het verslag.

De Registratiekamer geeft u in overweging om in het licht van het bovenstaande het besluit en het wetsvoorstel nader te bezien.

Hoogachtend,

Voorzitter Registratiekamer